

mondá. ALLEPH. Miképpen áll pusztán| csak önnön maga az Város, ki annak előtte sok nép-|²⁵⁰pel
vala tellyes. Tétették ugy-mint özvegyé, pog-| ány népeknek Aszszonyá: Tartományoknak Feje-| delme,
tétették adó fizetővé. BETH. Szün-| telen való sírást tézzen étzaka, és az ő könyhullatá-| si az ő orczáján
el le futnak. Nincsen neki min-| den ő barati közzül ki ötet meg vigasztalná. Min-| den barati meg útálák
ötet, és ő neki lönek ellense-| ghi. GIMMEL-|²⁵¹Számkivetésre kénszerítetek menni az Sidóság, nagy|
nyomorúságnak és szolgáltnak miatta Lako-| zik pogány népek között és nem lel nyugodalmát:| Minden
ellenségi meg fogák ötet, nem különben| mint erős és szoros utálon. Ierusalem Ieru-| salem, mire hogy
még sem térsz meg az te Vrad-| hoz Istenedhez. DALLETH.

26#-27: Díszes S iniciálé. JerS I. 4-6

27#-28: Díszes M iniciálé. JerS I. 7-9

28#-29: Díszes M iniciálé. JerS II. 1-4

29#-30: M iniciálé. JerS II. 5-6

30#-31: E iniciálé. JerS II. 7-9

31#-32: M iniciálé. JerS IV. 1-3

32#-33: A iniciálé. JerS IV. 4-6

33#: utolsó oldal, mely a kötést megelőzően hátsó borítóként szolgált, rajta beírás diópáccal (és rossz latinsággal):

**Stet liber hic donéc fluctus formica marinus
bibat et totum testudo perambulet orbem**

**St. Sz. apposit
S. S. K. S. R. L.¹³**

Végiglapozva ily módon ezt a gyönyörű énekeskönyvet, elcsodálkozhatunk egy pillanatra azon, hogy milyen fenomenális szellemi örökség van a birtokunkban. Mennyi fáradságos és gondos munka van benne, alig mutatkozik elírás vagy javítás. (A kimaradt szavak betoldásként kerültek a kottavonalakra.) Mennyi időbe telhetett megírni e könyvet, minden egyes betűjét külön-külön megrajzolva, gyakran gyertyafény mellett? Évekig? Szerencsénkre Keresztesy Ferenc felismerte mindezek jelentőségét és közkinccsé tette az alkotást, ami valószínűleg a lacháziai 1738-as kiköltözésekor kerülhetett illetékelen kezekbe.

De nemcsak Keresztesy Ferenc volt az, aki kulturális hagyatékunkat a maga módján közreadta, hanem napjainkban is akad arra precedens, hogy miképpen népszerűsíthető a passionális. Így például a kolozsvári Schola Társaság, mely 2006-ban jelentette meg CD-ROM-on Kozma Mihály 1747-ben lejegyzett passióálját a szöveg betűhű átírásával, körszerű szöveggel, a Schola Gregoriana Monosterinensis előadásával, bibliai konkordanciával stb. Vagy a Bakk Endre Kanonok Alapítvány terve, hogy reprezentatív kiadványként megjelenteti Pilisi Pál Passió címen Hadnagy Bálint 1511-ben írott munkáját, mely Európa legkorábbi passió-szövege. Nos, a Lacházi passionális is, mai szóhasználatlallal élve – már uram bocsánat – megérne egy „misét”. Egy hasonló kiadványt mindenképpen.

Dr. Babós Lajos

Manno Miltiades (1879–1935) emlékezete

A XVI–XIX. század folyamán a török hatalom alá került területekről több ezer görög család lelt új hazára a befogadó lelkületű Magyarországon: a történettudomány első diaszpóra néven tartja számon ezt a görög gyökerű társadalmi csoportot. A magyarországi görögök hazafisága a reformkorban a magyar nemzeti célú intézmények támogatásában megmutatkozott meg leginkább. Őt tucat olyan honvédtiszttről is tudunk, akik (görög származású, ám magyar szívű családban felnöve) harcoltak az 1848–49-es magyar szabadságharcban: egyikük, egy bihariószegi görög kereskedő család sarja, *Kiss Pál* (1809–1867) honvédtábornok lett.

¹³ Légyen e könyv folytonán, míg a tengernek vizét egy hangya kiissza és a teljes föld kerekét egy teknős bejárja, Szilasi István bejegyzése.

A XIX. század utolsó harmadától a görög diaszpóra több leszármazottja a polgárság sportvilágában ért el kiváló eredményeket. Jó példa erre (az 1658-ban már Tokajban feltűnő görög nemes családból származó) *Szerviczky Gabriella* (Sátoraljaújhely, 1883–Budapest, 1963.) teniszező, aki az 1909-es egyéni női magyar bajnokság nyertese lett; és testvére, a céllövő *dr. Szerviczky György* (Sátoraljaújhely, 1891–Budapest, 1947.) minisztériumi titkár, aki az 1923. évi hamburgi Európa-bajnokságon 1. helyezést elérő magyar galamblovó csapat tagja volt; valamint természetesen itt meg kell említeni *Glykais Gyula* (Pomáz, 1893–Szekszárd, 1948.) nevét, aki a két világháború közötti időszak egyik legkiválóbb magyar kardvívójaként kétszeres olimpiai bajnok lett csapatban (1928, 1932).

E bevezető gondolatok után egy olyan színes sportoló egyéniségről emlékezem most meg ebből az első diaszpórából, aki az élet sok területén bizonyította kiváló képességeit.

Manno Miltiades (Pancsova, 1879. március 3.– Budapest, 1935. február 16.)

Magyarországi görög családban született. Kiváló lovas, sportoló, grafikus, festő- és szobrászművész, versfaragó kora különleges egyénisége volt. Már kezdetben is sikereket ért el az iskolai, majd pedig az országos junior bajnokságokon. Az 1890-es években az Magyar Úszó Egyesület tagjaként részt vett országos versenyeken. Számos sportág kiemelkedő teljesítményű képviselőjeként közismert. Úszásban, futásban, válogatott evezősként, atlétaként, labdarúgóként, kerékpárosként, sielőként komoly, több esetben nemzetközi sikereket ért el.

Labdarúgó

Futóbjainoki gyorsaságát felhasználva a Budapesti Torna Club (BTC) labdarúgócsapatában a középcsatári poszton játszott. 1901-1902-ben az első két magyar bajnokság gólkirálya volt: csapatával (BTC) megnyerte a bajnokságot is, ekkor lett válogatott labdarúgó. 1901-ben 17 gólt lőtt hat mérkőzésen: e rekordja ma is fennáll.

Kerékpáros

1898-ban a síófok-budapesti kerékpárversenyt nyerte meg: ez volt akkoriban a legjelentősebb magyar kerékpárverseny.

Gyorskorcsolyázó

A gyorskorcsolyázásnak is egyik első csúcstartója lett. Részt vett az első magyar gyorskorcsolyázó bajnokságon 1900-ban. 1909-ig négyszer nyerte el a „*Nemzeti Bajnok*” címet. Eredményei okán már 1903-ban a magyar színeket képviselte a norvégiai Európa-bajnokságon Krisztiániában (Oslo): második helyezést ért el. A szentpétervári világbajnokságon 500 méteren pedig bronzérmet nyert. 1905-ben Davosban a gyorskorcsolyázó Európa-bajnokságon ismét ezüstérmet nyert. 1908-ban az egyik hazai versenyen elért eredményével mai napig megtalálható a Magyar Gyorskorcsolyázók Örökranglistáján.

A 1908-as klagenfurti Európa-bajnokságon 5. lett az 500 méteres távon. 1908. év végén, december 27-én alakult meg a Magyar Országos Korcsolyázó Szövetség (nyolc egylet részvételével). E szövetség és a Budapesti Korcsolyázó Egylet (BKE) Budapesten rendezte meg 1909. január 23-24-én a Női Műkorcsolyázó Világ-bajnokság és a Gyorskorcsolyázó Európa-bajnokságot: Manno Miltiades itt is 5. helyezést ért el az 500 méteres távon.

Evezős

Evezősként egyesben 1901-ben megnyerte Bécsben a Silberer Viktor által kitűzött aranyérmet is, és a hozzá tartozó művészi kivitelű vándordíjat a Duna-bajnokság skiff versenyében (ekkor legyőzte a Duna-bajnokságának versenyében addig háromszori győztes Höllert Vilmost, és Nagy Emanuelt, aki az ugyanezen évi bécsi tavaszi regattán, a skiff-verseny győztese volt).

E győzelem értékét az is növelte, hogy a Bécs melletti szeszélyes folyású Dunán kellett megtenni: a 4300 méteres táv nem pusztán a nagysága miatt, hanem a kormányzás nehézségei következtében is komoly kihívást jelentett a versenyzők számára. Már a startnál előnyre tett szert, és ezt végig megőrizte: igazi rajt-cél győzelmet ért el.

1902-től a Pannonia Evezős Egyletben evezett: egypárevezős hajóban 11 magyar bajnokságot nyert 1906-ig. Nemzetközi téren is sikeresen képviselte a magyar színeket: 1906-ban a Molsey-regattán két hajóhosszal megverte az Európa legjobbjának tekintett Fitzgeraldot. 1912-ben Stockholmban az olimpián a magyar evezős-nyolcas tagja volt.

Huszártiszt és művész

Fizikai képességei harmóniában voltak lelki és szellemi adottságaival: ezt huszártisztként is igazolta az első világháborúban. Az 1. honvéd huszárezred tisztjeként többször megsebesült: ez történt a galíciai csatában is.

A hősi halottaknak Magyarországon már az első világháború alatt emlékműveket kívántak állítani: a Kerepesi úti huszárlaktanya bejáratánál helyezték el a végzetes, 1914. augusztus 17-én lezajló gorodoki roham domborművét. Amikor a monarchia csapatai 1917-ben visszafoglalták a volt galíciai hadszíntereket, akkor egy katonai küldöttség felkereste a Gorodok melletti csatateret: Manno Miltiades huszár százados több vázlatot, képet is készített az ütközet helyszínéről. E terve alapján mintázta meg később Nemes György azt a lovasrohamot ábrázoló, bronzból öntött emléktáblát, amelyet a Kerepesi úti huszárlaktanya bejáratánál helyeztek el. E bronzból öntött dombormű rohamra induló, vágató huszárokat ábrázol: a kivont karddal vezénylő huszártiszt mögött trombitát fújó vágató huszár látható. 1945 után a gorodoki huszáremlék nem maradt a helyén: 2004 júniusában a Hadtörténeli Múzeum döntése alapján a domborművet az első világháború kitörésének kilencvenedik évfordulóján, a múzeum épületének belső udvarra néző falán helyezték el.

1922. szeptember 8-án Püspöknádasdon (Baranya megyében) szintén egy világháborús emlékművet avatták föl. A műleírás szerint: „*Rákóczi Ferenc utca, volutás-barokkos posztamens, zászlós, plasztikus középrész, visszahelyezett Manno Miltiades bronz domborművel, rusztikus megmintázású, karcsú, Reziből származó homokkő piramissal, rajta gyászoló katona domborműve, az emlékmű tetején az eltávoztott helyén új Turul. Vésett betűvel fent PRO PATRIA, lent 1914–1918.*” Fehér márványtáblán, lent és jobb oldalon fehér márvány póttáblán vésett betűvel százöt név található.

Manno Miltiades egy másik, katonai domborműves emléktábláját Debrecenben, a Megyeháza kapualj bal oldalán (Piac utca 54.) helyezték el 1932-ben: a „*Volt cs. és kir. 16. huszárezred emlékére*” címet viselő I. világháborús (1x1,5 m méretű bronzból készült dombormű) emlékműve ma is értékes köztéri emlékmű. A 7. honvéd huszárezred tiszteletére készített emlékművét pedig Pápan állították föl 1935-ben.

Manno Miltiades huszártiszt és költői minősége az egyik, a világháborús csatákat idéző verséből is kitűnik:

*„A zengő kürtszó régen elviharzott...
S legendák őrzik már a hősi harcot
Amelynek híre szájról szájra jár,
Hogy tűzben, vérben, virtusában égbe
Ezer csatából egyenest az égbe
Száguldott egykor a magyar huszár!”*

Harctéri sebesüléseiből felépülve visszavonulni kényszerült a versenyzéstől.

Rajzművész és karikatúrista

1905-től Münchenben a Képzőművészeti Akadémián is tanult: a képzőművészet mesterségbeli fogásait magas szinten itt sajátította el. Művészi alkotásainak legkedveltebb témája természetesen a sport volt. Hosszú évtizedeken keresztül tevékenykedett a „*Magvarság*” lap szerkesztőségében: jellegzetes karikatúráiból árat a vidámság. A karikatúra világában „*Manno*” aláírással szignálta rajzait: dolgozott a korabeli élclapok számára. Jó festőként portrékat, egész alakos képeket festett. Plakátjai, reklámlapjai kifejezőek és hatásosak voltak. A közéletben is meghatározó szerepet játszott: az Ébredő Magyarok Egyesületének tagja volt. Az 1919-es vészterhes időszaka mély hatást gyakorolt művészetére. A kom-münt követően a Tanácsköztársaság drámai eseményeit igen érzéketlenül mutatta be erőteljes plakátjaival, rajzaival. Politikai állásfoglalását és rajzművészeti minőségét jól érzékelteti az 1919-es Tanácsköztársaságról 1920-ban készített plakátja, mellyel egész Európában általános feltűnést keltett. Fiala Ferenc az „*Így dolgoztak a bitangok!*” című könyve 1942. évi kiadása címlapján is megjelent ez a plakátja, mely a bolsevista terror kegyetlenkedését ábrázolta.

(A szocialista időszakban horthysta polgári művészként lett elkönyvelve: életéről, művészi teljesítményéről nemigen jelent meg méltató cikk, feledésre lett ítélve. A történelmi emlékezet azonban máig megőrizte!)

Szobrász

Egy alkotása Nyíregyháza temetőjében megtalálható. A síremlék bronz domborművén az alábbi fölirat látható: „1901 Magyar Labdarúgók Szövetsége 1926”. Készítője az aláírás alapján: Manno. E domborművön látható még a háttérben Nagy-Magyarország határa és labdarúgók. (A sírban egyébként Hajdú Mihály [1910–1953] nyugszik.)

1932-ben Los Angelesben az olimpia szellemi versenyén érte el hatalmas sikerét: a művészeti versenyek szobrászati kategóriájában „Birkózók” című alkotása ezüstérmes lett.

Manno Miltiades szobrászatban is kiemelkedő művész volt: szobrai napjainkra már felbecsülhetetlen értékű alkotások.

Dr. Diószegi György Antal

Fontosabb irodalom: Budapest lexikon II. kötet L–Z. Főszerkesztő *Berza László*. Bp., 1993. 105. old.; *Drippey Kiss Géza*: Manno Miltiadesz. In.: *Magyarország évkönyve*. Budapest, 1938. 30–33 old.; *Lyka Károly*: Manno Miltiadesz. In.: *Magyar Művészet 1935.*; *Medvey Lajos*: *Vezető Budapest szobrai megtekintéséhez*. Budapest, 1939.; *Szentgyörgyvölgyi Péter*: *A magyar huszár a magyar irodalomban*. Huszár Múzeum Baráti Kör. Budapest, 2008.

Manno Miltiades sírja a Fiumei úti temetőben